

A 2002-es szabadtéri játékok

A nyári színházak általános jellemvonása – már az előző évadoktól örököltén – az ösztönös fesztiváljelleg (függetlenül önmeghatározásuktól), az alternatívossága, a szervezeti rendszerezettség, összekapcsolódás. Ez utóbbi révén gyakori a kölcsönös foglalkoztatás, befogadás, legalábbis bizonyos régiókon belül. A főbb bázisok a következők: a fővárosban a Szabad Tér Színház, a Ferencvárosi Nyári Játékok, vidéken az Esztergomi Várszínház, a Gyulai Várszínház, a Kisvárdai Várszínház, a Kőszegi Várszínház, a Szegedi Szabadtéri Játékok, a Szentendrei MűvészetMalom és Teátrum s a Zsámbéki Szombatok. Bár korábban is megvoltak – idestova tíz éve –, immár az előbbiekhöz sorolódtak a Művészetek Völgye és a Sziget – mindkettő egyre szélesedő spektrumával. A nyári színjátszás színvonala ott volt a legmagasabb, hatása (közönség, fenntartók, szponzorok számára) a legerőteljesebb, ahol ez az ösztönös fesztiváljelleg s az együttműködés a legjobban megvalósult. Lehetséges, hogy ehhez a szabadtéri színjátszási rendszerhez a jövőben jobban tudnak csatlakozni az olyan friss, egyedi kezdeményezések, mint a keszthelyi, a tihanyi próbálkozások, valamint a teljesen megújulni látó egri szabadtéri produkciók, s megtalálja a helyét az Esztergomi Nyári Játékok programsorozata is mind a rendszerben, mind az Esztergomi Várszínházzal való kapcsolatában.

Az értékesre, értékekre törekvés – mint legfőbb e nyári színjátszási tendencia – egyik legfontosabb bizonyítéka az impozáns szerzőgárda: Molière, Shakespeare, Csokonai, Molnár Ferenc, Brecht, Örkény, Simonyi Imre, Papp Zoltán, Kovács Kristóf, Toepler Zoltán, Verebes Ernő, Bäcker Iván, **Eörsi István**, Forgács András, Parti Nagy Lajos, Tasnádi István, Jászberényi Sándor. Jellegzetessége e szerzőcsoportnak, hogy ősbemutatók (Zsámbéki Szombatok: Háború-tragédia dell'arte, Kioldás-tanulmány egy végkifejlethez, Toepler, Platón, Garaczi [ja és a macskák], Hazám hazám... avagy a politika halála; Gyulai Várszínház: Természetes halál; Esztergomi Várszínház: Júdás védőbeszéde; Kőszegi Várszínház: Lüszisztraté), valamint revelációként ható, dekonstrukciós színházi víziók, újjáteremtések (Gyulai Várszínház: Falstaff (IV. Henrik), Karnyóné; Szegedi Szabadtéri Játékok: III. Richárd; Kőszegi Várszínház: Tóték) kapcsolódtak hozzájuk. Mind a Művészetek Völgyében (például Kapolcs, Bástyá Árok: Liliom, Portugál), mind a Sziget Fesztivál 2002-ben (például a színház- és táncsátorban a Schilling-féle Liliom, a Hobo-Vadászat, a Barbárok, a János vitéz, a Káin kalapja, a Gianni Schicchi) a saját aurától, hangulattól és közönségtől befolyásoltan mintegy újjáér-

tek, megértek a másutt termelt alternatív produkciók, fokozva ezzel is a szabadtéri értéktrendet. Lehet, hogy közben elrobbogott egy vonat, zúgott egy autóbusz vagy teherautó, kitört a vihar, ömlött az eső, ugattak a kutyák, bőmbölt a diszkózene, rátelepedett a multinacionális hamburger-kultúra egyik-másik szabadtéri színjátszási műhelyre, s tovább pusztított a szabadtéri értékekben örökösén kételkedő színházi kritikusok elutasító szenvedélye, az értékesség előretörése mégis vitathatatlan.

Színházak ... Plakátok

Színházi plakátkiállítás a Gyulai Várszínházban

Nem gyakori az ilyesfajta kiállítás Magyarországon. A színházi plakát az elmúlt évtizedekben többnyire a díszlet-, jelmez- és látványtervezési kiállítások mellékterméke volt, vagy a színházművészet, a színjáték bűvkörébe került grafikus- és festőművészek kiállításain szerepelt, albumaiban volt jelen, szolgálva az ösztönös tendenciákat, társművészeti törekvéseket, a közös eszmények, világképi elemek ügyét. Egyik megjelenési formája a színlap nagyméretű, közterületi elhelyezésre szánt változata, a másik olyan alkalmazott grafikai műalkotás, amely az előadás és a játszott színmű – összességében és mai értelmezésben a színjáték – lényegi vonásait ragadja meg. E plakáttípusok között a keveredés gyakran tapasztalható, az utóbbi (tisztán) a legrangosabb színháznak, produkcióknak promóciója, a szó legelvidebb értelmében.

Legutóbb – alig több, mint negyedszázada – láthatott a közönség színházi plakátkiállítást a Magyar Nemzeti Galériában, ahol e sajátos műfaj legszebb darabjait mutatták be az előző századfordulótól az 1960-as évek végéig. Jelzés volt ez arra, hogy ideje volna az egész termést rendszerezni, helyét az autonóm és közhasznú művészetek, művészeti tevékenységek között kijelölni. Ezt a lassanként elfeledett kezdeményezést folytatta most a Gyulai Várszínház az igazgatóság kamaratermében megrendezett Színházak ... Plakátok című rendezvényével, amely a XXXIX. évad egyik fontos, és a közönség körében nagyon népszerű, figyelmet keltő eseménye volt. A plakátkiállítást – kevés kivételtől eltekintve – az 50-es évek végétől egészen napjainkig készült alkotásokból állította össze Belitska-Scholtz Hedvig, az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tárának vezetője, az OSZK gyűjteményéből.

A kiállított 63 műtárgy nagyrészt magyarországi színházakból való, csak egy-kettő akad a Felvidékről, Erdélyből vagy a

Tulzás nélkül állítható, hogy ez az előretörés sok mindennek köszönhető. Mindezekelőtt a színházművészetben is lezajlott információs forradalomnak. Ma már az egész színházi élet, a hivatásos, az alternatív és a régi értelemben vett amatőr együttesek fenn vannak a „hálón”, könnyebb így ösztönös rendezvény-sorozatokat szervezni, rendezni. A korábbi évekhez képest jóval erősebb a szervezethez, a céhekbe, szövetségekbe tömörülés. A kommersz, az olcsó szórakoztatás félreszorul.

BÖGEL JÓZSEF

Vajdaságból. Ez – bár nem a kiállító hibája, hiszen ő csak azt mutathatja be, ami gyűjteményeiben hirtelen megtalálható – némiképp sajnálatos, mert biztos tudomásunk van arról, hogy az említett régiókban kiváló szlovák, cseh, román és délszláv (vajdasági) plakátművészekről, képzési fórumokról (Prága, Pozsony, Újvidék) ihletett plakátok születtek, hangsúlyozottan az ottani nemzeti kisebbségi színházak általános és sajátos eszmeiségének, színházi világképének szolgálatában.

A két említett plakáttípus elkészítésére egyaránt vállalkozó színházak köre tág, de az is biztosnak látszik, hogy a kifejezetten szórakoztató színjátszókat létrehozók inkább az elsőt (a színlap közterületi elhelyezésre szánt változatát) kedvelték, nyilvánvalóan gyakorlati okokból. A másik típust – a színjáték lényegi vonásait megragadó alkalmazott grafikai műalkotást – azok a színházi intézmények szorgalmazták, amelyeknél valami elindult (Gyulai Várszínház – Hernani), vagy különböző műsorpolitikai, sőt, kifejezetten politikai okokból a legtisztább figyelemkeltést kellett elvégezni (Nemzeti Színház – Testvérek, az akkori Katona kamaraszínháza – Szellemidézés, Miskolci Nemzeti Színház – Tiszaeszlár, győri Kisfaludy Színház – Az utazás, nyíregyházi Móróc Zsigmond Színház – A mandátum, egri Gárdonyi Géza Színház – Csongor és Tünde).

Érdemes még azon is átfutni, hogy kik és milyen körökből készítették a színházi plakátokat. Akad közöttük erdélyi magyar (Kemény Árpád), román (Adriana Grand), vajdasági (Hupkó István), kárpátaljai (Balla Margit), idősebb tervezők (Köpeczi Bócz István, Szinte Gábor, Bálint Endre), fiatalabbak, egyes műhelyekhez kapcsolódók (Csanádi Judit, Khell Zsolt, Mira János, Horgas Péter), grafikusok (Orosz István, Varga Győző).

BÖGEL JÓZSEF